

2008:50

Stehags kyrka

Arkeologisk förundersökning, 2006

Helene Wilhelmson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2008:50

Stehags kyrka

- nykyrkan

Arkeologisk förundersökning, 2006
RAÄ 65
Stehag, 1347
Eslöv
Skåne län

Helene Wilhelmson

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2008 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2008:50
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Romanska gravstenar utanför Stehags kyrka. Foto Catherine Svensson.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

STEHAGS KYRKA-nykyrkan

Innehåll

Sammanfattning av undersökningsresultaten	5
Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Förundersökning	7
Sammanfattning	9
Referenser	10
Tekniska och administrativa uppgifter	10
Bilaga 1: Fyndlista	11

Fig 1: Skåne med Eslövs kommun och Stehags kyrkby.

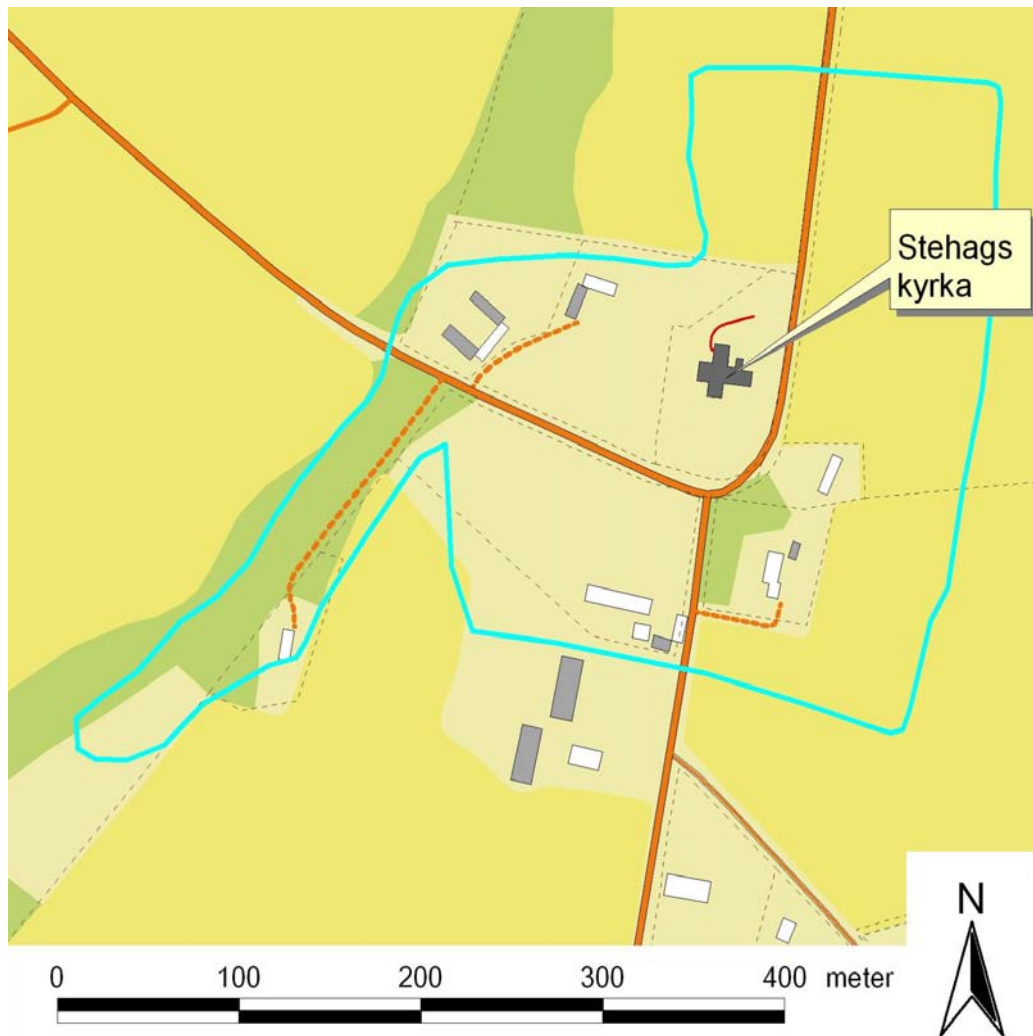

Fig 2. Stehags kyrkby med kyrkan, schaktet (i rött) och bytomten (ljusbå kontur) RAA 65 markerat. Utdrag ur fastighetskartan blad 2D9a. Skala 1:4000.

Sammanfattning av undersökningsresultaten

Vid schaktning för bergvärme invid nykyrkan påträffades en möjlig grundmur till en äldre byggnad, raseringslager samt omdeponerade skelettfragment. Lämningarna dateras till medeltid/historisk tid.

Inledning

Med anledning av markarbeten i samband med anslutning av bergvärme till Stehags kyrka inom RAÄ 65 beslutade Länsstyrelsen i Skåne Län att en förundersökning skulle utföras. Catherine Svensson vid Regionmuseet Kristianstad utförde en schaktningsövervakning under 2006.04.05-2006.04.06.

Topografi och fornlämningsmiljö

Stehags kyrkby ligger på en markant höjdsträckning strax söder om Rönneholms mosse i det annars flacka odlingslandskapet kring Västra Ringsjöns stränder. Kyrkan ligger cirka 80 m ö h centralt placerad i byn. Bytomtens utsträckning ligger till grund för fornlämningsområdet, RAÄ 65. I de äldsta skriftliga beläggen för kyrkan benämns den *Stödbauffe kircke* (1569) och byn heter i sitt äldsta belägg från 1209 *Stöd-bauffue*. Namnet har dock ändrat stavning ett flertal gånger under medeltid. Ortnamnet Stehag har belägg från 1302 då det skrivs *Stothabaghæ* vilket kan tolkas som *stoth*-hästflock (forndanska) och *bage*-inhägnad (NE).

Kyrkan byggdes under 1100-talets mitt eller senare del. Dateringen kommer av stenhuggarens signatur som även finns i Lunds domkyrka. Kyrkan bestod då av långhus, kor och halvrund absid. Under århundradenas lopp har kyrkan byggts om och nya delar tillkommit, bla uppfördes ”nykyrkans” utbyggnad mot norr 1853. Restaureringarna och tillbyggnaderna har utförts varsamt och många äldre element finns bevarade, även i inredningen, vilket gör kyrkan till något i särklass i stiftet (Anshelm 1947). Kyrkan helgades åt St Dionysius. Vid restaureringar har man tagit tillvara romanska gravstenar (1100-1200-tal) som placerats på kyrkogården (foto framsidan).

Varken kyrkan eller bytomten har undersökts arkeologiskt tidigare.

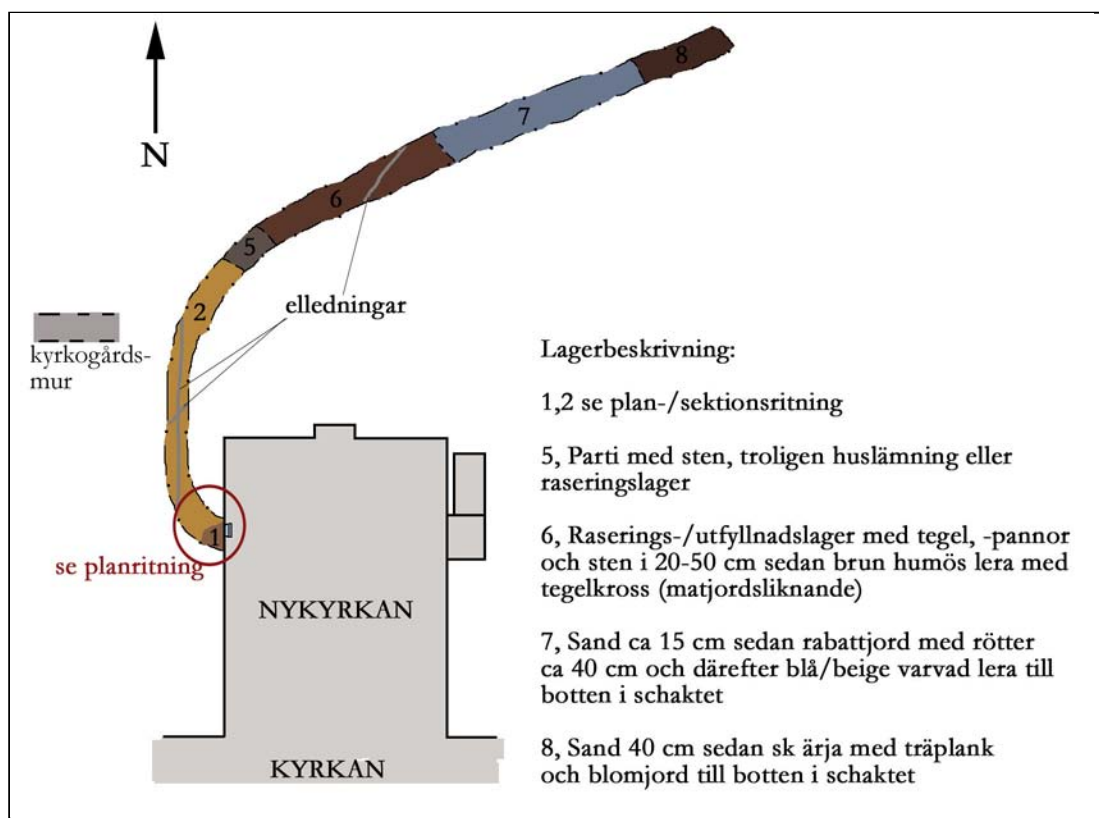

Fig 3. Plan över schaktet vid kyrkan, se fig 5 för detaljer vid kyrkväggen. Ett bärlager om ca 20 cm i öst och ca 5 cm i väst (vid kyrkan) med singel och grus låg över hela den schaktade ytan. Skala 1:300.

Fig 4: Vy över schaktet, från nordöst. Foto Catherine Svensson.

Fig 5. Vy över schaktet mot nordöst med stenar från raserad kyrkogårdsmur i förgrunden. Foto Catherine Svensson

Fig 6: Schaktväggens sektion och murrester i plan. Foto Catherine Svensson

Förundersökning

Från den norra delen av nykyrkan drogs cirka 35 m löpschakt till två borrhöjningar där bergvärme skulle anslutas (fig 3). Schaktet grävdes med minigrävare och var 0,8-1,2 m brett och cirka 0,6 m djupt.

Stora delar av schaktet var stört av elledningar. I samband med anläggandet av en parkeringsplats norr om kyrkan har marken fyllts ut med raseringsmassor och byggnadsmaterial. Beteshagen intill parkeringen ligger betydligt lägre, troligen på den marknivå hela området var innan parkeringen anlades.

Resterna av en äldre kyrkogårdsmur påträffades i schaktväggen (fig 5). Här gjordes även fynd av slagg och en större blyplatta. Dessa kan dateras till medeltid/historisk tid. Kyrkor som byggdes på 1100-talet hade ofta blytak vilket det dock inte finns några uppgifter om för Stehags kyrka. Blyfragmentet kan även komma från t.ex. blyglasfönster eller en infästning för järn i sten.

Där ledningen skulle dras genom kyrkans vägg dokumenterades en del av muren under marknivån (fig 6, 7). Grunden var kallmurad av större sten med mindre sten inklädd i mellanrummen. Kalkbruk förekom i fyllningen ovanför muren men inte i muren. Grundmuren gick ner till ett djup av 40 cm under befintlig marknivå. På ett djup av 50 cm under marknivå framkom ytterligare stenar som stack ut 40 cm utanför grundmuren och som inte ingick i denna. Möjligen kan det vara rester efter en äldre byggnad. Fynd av sågat djurben samt frag-

menterade skelettdelar från människa (skulderblad, halskota och bröstkota från vuxen individ) påträffades invid muren. Djurbenet är troligen hantverksavfall och går inte att datera närmare än medeltid/historisk tid och kan ha deponerats när nykyrkan uppfördes 1853. Människobenen kan vara från en enda grav eller flera och har sannolikt redeponerats från äldre grav/gravar när nykyrkan byggdes. Kyrkogården sträckte sig alltså också över den yta där nykyrkan anlades. Inga gravar *in situ* påträffades.

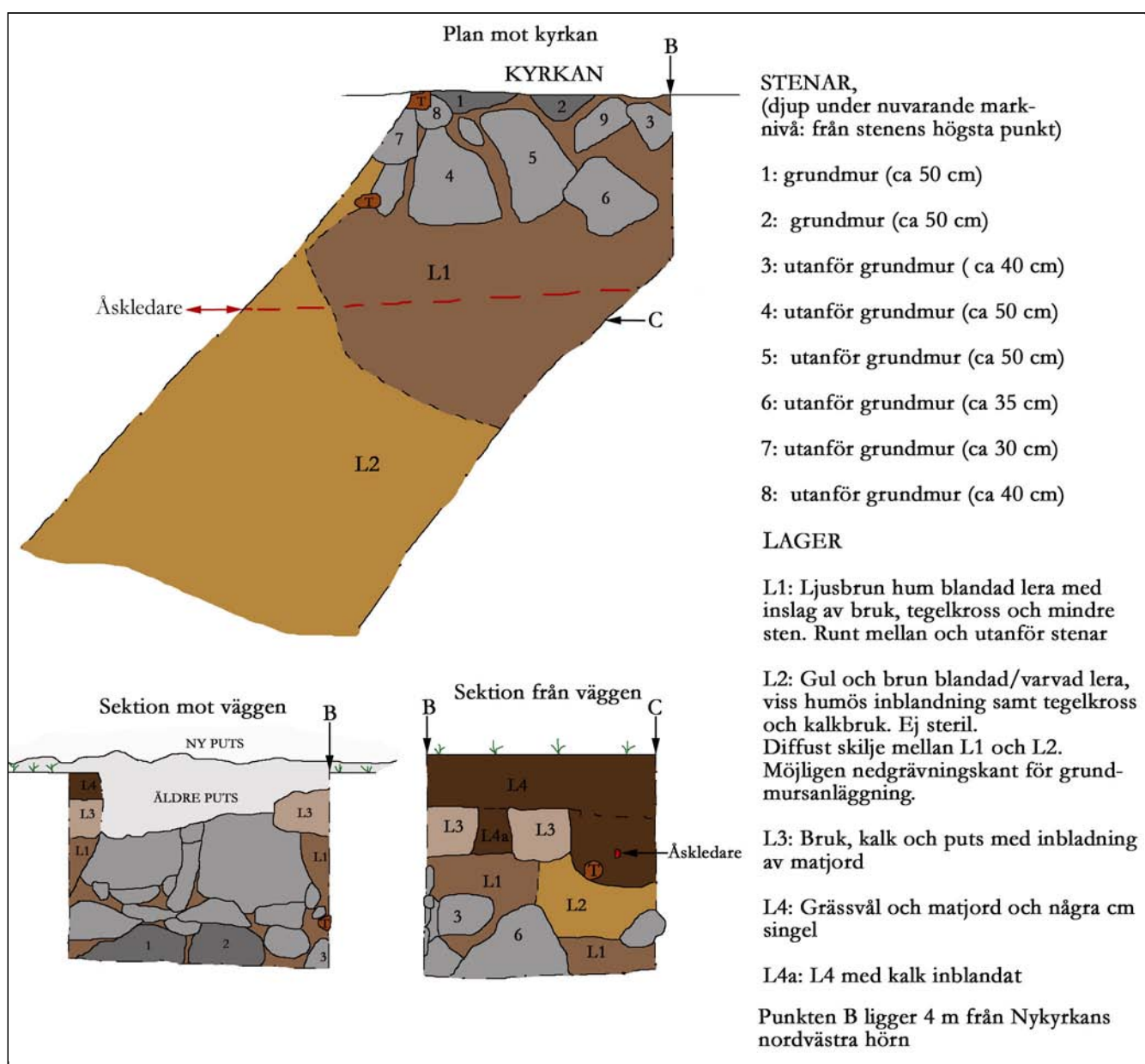

Fig 7. Planritning av mur invid kyrkväggen samt sektioner. Skala 1:20.

Sammanfattning

I samband med schaktning för anslutning av bergvärme till Stehags kyrka framkom lämningar av medeltid/historisk datering. Den senare nykyrkans grundmur var kallmurad med sten. Vid kyrkans grund påträffades ett sågat djurben samt enstaka skelettfragment från människa. Troligen har kyrkogården även omfattat de ytor som togs i anspråk för nykyrkan när denna anlades 1853. En möjlig byggnadsgrund påträffades alldeles intill kyrkans vägg på en nivå 50 cm under befintlig marknivå.

Intill en delvis raserad äldre kyrkogårdsmur påträffades ett större blyfragment samt slagg.

I området norr om kyrkan, där parkering anlagts, har marknivån i senare tid höjts avsevärt med hjälp av påförda massor.

Kristianstad 2008-08-29

Helene Wilhelmson

Fig 8: Stehags kyrka.

Referenser

Anshelm, G. 1947. Stiftets kyrkor. I *Lunds stift i ord och bild*. Herrlin, G (red). Stockholm.

Nationalencyklopedin

Tekniska och administrativa uppgifter

Socken/socken nr:	Stehag/1347
Kommun:	Eslöv
Ekonomisk karta:	2D9a
RAÄ nr:	65
Lst dnr:	431-46161-05
Regionmuseets dnr:	12.20-5-06
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Fälttid:	12
Kostnadsansvarig:	Eslövs kyrkliga samfällighet
Personal:	Catherine Svensson
Rapportansvarig:	Helene Wilhelmson
Dokumentationsmaterial:	Ritningar, digitalfoton
Fynd:	LUHM nr 31874

Dokumentationsmaterialet förvaras i arkivet på Regionmuseet Kristianstad.

Bilaga 1: Fyndlista

Fynden förvaras på Lunds Universitets Historiska Museum. LUHM nr: 31874.

Fyndnr	Material	Sakord	Kontext	Vikt (g)	Anmärkingar
31874:1	bly	blyplatta	kyrkogårdsmur	101	Rel stor platta
31874:2	slagg	slagg	kyrkogårdsmur	13	
31874:3	ben	djurben	Invid grundmur, lager 1	9	sågat
31874:4	ben	människa	Invid grundmur, lager 1	12	Scapula (cavitas glenoidalis), vert. cervicales, vert. thoraci- cae (arcus)

Regionmuseets rapportserie 2008

Kulturmiljö

1. Vä söder om S:ta Gertrud, Vä sn, FU, Jan Kockum, 2007
2. Kv Södra kasern 2 i Kristianstad, Kristianstad, FU, Jan Kockum 2007 – 2008
3. Gör en kyrka någon skillnad? DK, Åsa Alftberg & Lotta Eriksson, 2007
4. Kärnkraftens fysiska miljöer, Förstudie, Henrik Borg, 2008
5. Eslövs medborgarhus, Eslöv, AK, Helena Nilsson och Anna Rabow, 2005
6. Barsebäcks kyrka - installation av nytt värmesystem, Barsebäcks sn, AK, Kristina Nilén, 2007
7. Fjälkestads kyrka - invändig renovering, Fjälkestads sn, AK, Emelie Petersson & Helena Nilsson 2006
8. Krapperups alléer, Brunnby sn, KA, Patrik Olsson, 2008
9. Västra Nöbbelövs kyrka - utvändig renovering etapp 1, V. Nöbbelövs sn, AK, Helena Nilsson och Emelie Petersson, 2006
10. Folkestorps bränneri, Vårdplan, 2007-2008, Henrik Borg & Bengt Spade
11. Glimmingehus - kulturhistorisk värdebeskrivning, Vallby sn, KA, Kristina Nilén, 2008
12. Vikingatida silver från Kiaby, Kiaby sn, Bertil Helgesson, 2008
13. Norra Mellby kyrka, Norra Mellby sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007 – 2008
14. Brönnestad kyrka, Brönnestad sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007 – 2008
15. Södra Björstorps dammar, Brösarps sn, AF, Lotta Eriksson, Bertil Helgesson & Niclas Hansson, 2008
16. Munken 6, Åhus sn, FU+SU, Helén Lilja, 2000-2002
17. Gualöv 61:113. Gualöv sn, AU, Jan Kockum, 2008.
18. Stakethandboken – att gjuta ett Bromöllastaket, Katarina Olsson & Jimmy Juhlin Alftberg, 2007
19. Jordkällare i Lurebygget, AK, Perstorps sn, Katarina Olsson, 2007
20. Anna på Klinten. – BMU, Västra Karups sn, Paul Hansson, 2007
21. Aosehus, Åhus sn, UN, Jan Kockum, 2007
22. S:t Olofs station, S:t Olofs sn, AK, Katarina Olsson, 2007
23. Vårdplan för området kring Pannehuset, Andrarums sn, KA, Anna Rabow och Jimmy Juhlin Alftberg 2007-2008
24. Gravfälten vid Vä, Vä sn, AU, Tony Björk, 2008
25. Öllsjö 7:1, Skepparslöv sn, AU, Anders Edring, 2008
26. Hammar 9:21, Nosaby sn, AU, Anders Edring, 2008
27. Magasinet i Svalöv, Svalövs sn, BMU, Henrik Borg, 2008
28. Träne kyrka, Takrestaurering, Träne sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007
29. Uppåkra kyrka, FU, Bertil Helgesson, 2008
30. Osby kyrka - läktarunderbyggnad och ledningsschakt, Osby sn, AK & FU, Lotta Eriksson & Jan Kockum, 2007-2008
31. Vä 2:12 - Väby gård, Vä sn, FU, Catherine Svensson, 2008.
32. Bälteberga 1:3, Vårdplan 2007-2008, Ottarps sn, Henrik Borg, Kristina Nilén, Anna Rabow, 2007-2008
33. Bland tobak och textil i Dösjebro, Västra Karaby sn, DK, Henrik Borg, 2008
34. Ignaberga gamla kyrka - invändiga arbeten, Ignaberga sn, AK, Helena Nilsson & Lotta Eriksson, 2007-2008
35. Från Härlöv till Ringelikors, Kristianstad, AU, Tony Björk, 2008
36. Härlöv 50:27 & 50:53, Kristianstad, FU, Jan Kockum, 2008
37. Taktäckning Bondrumsgården, Fågeltofta sn, AK, Helen Carlsson, 2008
38. Allhelgonakyrkan på Ven, omläggning av torntak samt omfogning av tornet, S:t Ibb sn, AK, Anna Ligoura, 2007
39. Kulturresevat i Skåne, KA, Paul Hansson o Patrik Olsson o Johan Dahlén, 2001
40. Västra Torups kyrka, Västra Torups sn, AK, Emelie Petersson och Anna Rabow, 2007
41. Boplats vid Linderödsåsen, Degeberga 26:3, FU, Helén Lilja, 2008
42. Pegelhuset – restaurering av exteriören, Ystad sn, AK, Anna Ligoura och Mia Jungskär, 2005
43. Yngsjö 4:248, Åhus sn, FU, Helene Wilhelmsson, 2008
44. Burlövs gamla kyrka, utvändig renovering, Burlövs sn, AK, Petter Jansson 2005- 2006
45. Munkarps kyrka, ut- och invändig renovering, Munkarps sn, AK, Petter Jansson 2005- 2006
46. Trekungahuset, Malmö sn, AF, Paul Hansson 2007

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggnadsark-dokumentation

47. Maglö, AK, Cecilia Pantzar 2003
48. Hagestad 117:1- förhistoriska boplatzlämningar, Löderup sn, FU, Helene Wilhelmson, 2006
49. Harlösa kyrka, Harlösa sn, AK, Anna Rabow, 2004
50. Stehags kyrka-nykyrkan, Stehags sn, FU, Helene Wilhelmson, 2006.

